

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Stranický systém Austrálie a Nového Zélandu

Vendula Pechová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Stranický systém Austrálie a Nového Zélandu

Vendula Pechová

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

OBSAH

1. ÚVOD.....	7
1. HISTORIE A UTVÁŘENÍ POLITICKÉHO SYSTÉMU AUSTRÁLIE A NOVÉHO ZÉLANDU.....	11
1.1. HISTORICKÝ VÝVOJ AUSTRÁLIE.....	11
1.2. POLITICKÝ SYSTÉM AUSTRÁLIE	12
1.3. HISTORICKÝ VÝVOJ NOVÉHO ZÉLANDU	14
1.4. POLITICKÝ SYSTÉM NOVÉHO ZÉLANDU.....	16
2. VOLEBNÍ SYSTÉMY AUSTRÁLIE A NOVÉHO ZÉLANDU.....	17
2. 1. VOLEBNÍ SYSTÉM AUSTRÁLIE	18
2. 2. VOLEBNÍ SYSTÉM NOVÉHO ZÉLANDU	20
2. 3. VLIV VOLEBNÍHO SYSTÉMU NA SYSTÉM STRANICKÝ	23
3. STRANICKÝ SYSTÉM	23
4. 1. BIPARTISMUS	25
4. 2. MULTIPARTISMUS.....	27
5. CHARAKTERISTIKA POLITICKÝCH STRAN	27
5. 1. POLITICKÉ STRANY AUSTRALSKÉHO PARLAMENTU	28
5. 2. AUSTRALIAN LABOR PARTY (Australská Labouristická strana, ALP)....	28

5. 3. LIBERAL PARTY OF AUSTRALIA (LIBERÁLNÍ STRANA AUSTRÁLIE, LPA)	29
5. 4. NATIONAL PARTY OF AUSTRALIA (NÁRODNÍ STRANA AUSTRÁLIE, NPA)	30
5. 5. POLITICKÉ STRANY NOVÉHO ZÉLANDU	32
5. 6. LABOUR PARTY (LABOURISTICKÁ STRANA NOVÉHO ZÉLANDU)	32
5. 7. NATIONAL PARTY (NÁRODNÍ STRANA NOVÉHO ZÉLANDU)	33
5. 8. GREEN PARTY OF AOTEAORA/ NEW ZEALAN (STRANA ZELENÝCH)	35
5. 9. NEW ZELAND FIRST PARTY (NOVÝ ZÉLAND PŘEDEVŠÍM).....	36
5. 10. MAORI STRANA	36
5. 11. ACT NOVÝ ZÉLAND – ACT NEW ZELAND.....	37
6. KOMPARACE SYSTÉMŮ	37
7. ZÁVĚR.....	42
8. ZDROJE	44
8. 1. LITERATURA.....	44
8. 2. PRAMENY, INTERNETOVÉ ZDROJE	48
9. RESUMÉ	52

1. ÚVOD

Tématem bakalářské práce je komparace stranického systému Austrálie a Nového Zélandu. Politické systémy obou zemí spojuje historie, demokratické prvky a obdobné nastavení systému. Obdobně můžeme nahlížet i na stranické systémy. Po dlouhou dobu Austrálie a Nový Zéland měly podobné rozložení sil politických stran ve stranických spektrech. Každá země má svůj politický systém, který je unikátem, který je dále nemožné uplatňovat. Pokud se některý výzkum snaží o kategorizaci systému, je třeba si určit, které prvky jsou jednotící, které jsou odlišující. Nastavení ideálů nám napomáhá ke stanovení definic a možné určení zákonitostí podobných principů prvků. Dostáváme se opět k podobnosti se stranickými systémy. Každá politická společnost a strana, jako základ stranického systému má různé zájmy, různorodé chování vůči vládě či opozice, různé způsoby dosahování svých zájmů. Pokud chceme klasifikovat stranické systémy, musíme si určit, co je možné počítat do té či jiné kategorie.

Stranický systém Austrálie a Nového Zélandu se v komparativním pohledu může zdát do velké míry podobný. Společná historická zkušenost s britským kolonialismem, který položil základ politických i stranických systémů oběma zemím je spojuje. Současné setrvání ve společenství Commonwealth Austrálie i Nový Zéland zavazuje k naplňování hodnot Commonwealthu na základě Charty (Commonwealth 2015). Dalším pojítkem mezi Austrálií a Nového Zélandu je hlava státu. V čele států je královna Alžběta II. zastupovaná generálními guvernéry (Šanc, 2007: 59; Ženíšek, 2007: 95). Obě země vstupují do Commonwealthu v roce 1931 a zároveň jsou zakladatelskými členy. Novozélandský politický systém se od australského odlišuje od roku 1950, kdy byla zrušena horní komora parlamentu a tím nastává režim jednokomorového parlamentu (Ženíšek, 2007: 66). Nový Zéland je unitárním státem na rozdíl od Austrálie, která je federací (Šanc, 2007: 59; Ženíšek, 2007: 94). To je jen zlomek toho, v čem jsou země podobné a odlišné. Britská kolonizace, vstup zemí do

společensví Commonwealthu ovlivňuje utváření politických systémů jak Austrálie, tak Nového Zélandu. Westminsterský systém utváří rozložení moci zákonodárné, exekutivní i soudní jak v Austrálii, tak i na Novém Zélandě. Obě země jsou hrdé na svojí minulost a netají se na mezinárodní scéně spoluprací s Velkou Británií a to jak v přítomnosti, tak i v minulosti, i přesto, že ne vždy to bylo jednoduché. Obě země přiznávají tradici britského vlivu jak v politickém tak i ve stranickém systému.

Cílem práce je zaměřením se na stranické systémy zemí Austrálie a Nového Zélandu. Porovnání obou systémů proběhne na základě komparativních metod. Komparativní metoda přináší jisté výhody, ale zároveň i svá úskalí. Komparace neboli srovnání je jednou ze základních metod politické vědy. Na základě srovnání můžeme lépe porozumět hodnotám porovnávaného a zároveň dojít k důslednějšimu poznání (Říchová, 2005: 5). Hodnotu komparace můžeme vidět v tom, že na základě komparace můžeme dojít k obecnému poznání. Základními pravidly komparace je určení komparovaného objektu nebo objektů a určení toho, co je cílem dané komparace. Je třeba také vymezit objekt a jeho části, které budou komparovány. Důležité je také časové vymezení (Říchová, 2005: 6 – 8). Můžeme nalézt dva typy komparace. Tzv. komparace synchronní zaměřující se na procesy odehrávající se ve stejné době. Druhým typem je tzv. komparace analogických historických situací někdy nazývána jako komparace tzv. diachronní. Dle českého dějepisce Miroslava Hrocha můžeme hodnotu komparace analogických historických souvislostí vidět v její důslednosti a hlubším osvětlení souvislostí (Novák, 2011: 296 – 303; Říchová, 2005: 8 - 9). Obě tyto metody jsou vhodné pro užití komparace stranického systému. Synchronní komparace využívá analýzu zvolených prvků v konkrétním časovém úseku. Není tedy zaměřená na vývoj. Bakalářská práce se ovšem chce zabývat vývojem politických stran a jejich působení na stranický systém v čase. Zvolená metoda pro komparaci bakalářské práce s tématem stranický systém Austrálie a Nového Zélandu se stane metoda rozdílu. Metodu rozdílu Jhon Stuart Mill doporučuje v případě srovnání případů na základě period. Strategie komparace

s odkazem na podobnost systémů založené na westminsterském systému, umožňuje zvolit strategii nejpodobnějšího (Novák, 2011: 327 – 324).

Velký vliv historie na utváření politického i stranického systému nesmí být opomenut. Britská kolonizace, odlišné přístupy britské vlády a guvernérů se odráží na formování Austrálie i Nového Zélandu. Chování britské nadvlády nad územími a postupné osamostatnění obou zemí, bude stručněji nastíněno v úvodu práce. V rámci shrnutí významných bodů historie se v práci zaměříme také na politický systém komparovaných zemí. Stranický systém je úzce spjat s typem vlády v moderních demokratických parlamentních režimech. Vláda je odrazem vlády stran, což parlamentní režimy odlišuje od prezidentských režimů (Novák, 2011: 582). Parlamentní vláda je odrazem výsledků volební soutěže mezi stranami a určuje charakteristické stranické složení. Dalším důvodem proč je důležité poukázat na politický systém, je to že strany v rámci stranického systému vytváří vládní politiku a ministři i členové vlády a parlamentu jsou vybíráni z řad politických stran (Novák, 2011: 583).

Protože stranický systém do velké míry ovlivňuje volební systém, bude se jim bakalářská práce do velké míry věnovat. Volební systém Austrálie bude zaměřen na úroveň federálního parlamentu. Vzhledem ke vhodnosti komparace je třeba australský volební systém zaměřit na dolní komoru parlamentu, tedy Sněmovnu reprezentantů. V novozélandském politickém systému od roku 1950 funguje pouze jedna komora (Ženíšek, 2003: 66). To značí o šetrnosti a úspornosti systému země. Zároveň to Nový Zéland odlišuje od Austrálie. Volební systém Austrálie je od vzniku nezávislé federace stále stejně uplatňován s mírnými změnami. Dominuje zde většinový systém s tzv. alternativní volbou. Austrálie se stala první zemí, kde byl systém preferenčního hlasování, někdy nazývaný taky jako systém alternativní volby, uplatňován. Vliv preferenčního hlasování ovlivňuje výsledky voleb a obsazení mandátů v parlamentu. Nový Zéland do roku 1993 uplatňoval systém relativní

většiny. Volební reforma změnila systém na tzv. smíšený volební systém s proporčními účinky (Cabada – Ženíšek, 2003: 90).

Velký prostor práce je vyhraněn pro teoretickou, ale i praktickou část a vymezení stranického systému. Především pro správné zařazení Austrálie a Nového Zélandu. Zájem o stranické struktury a vymezení vztahů mezi volebním a stranickým systémem přichází od politického teoretika francouzského původu Maurice Duvergera. Jeho typologie byla vymezená v 50. letech 20. století. Duverger definoval několik zákonů, kdy po jejich zvážení říká, že jsou to spíš tendence vztahů mezi volebním a stranickým systémem (Říchová, 2002: 98). Na systematické vymezení navazuje dnes nejvíce uznávaná typologie Giovanniho Sartoriho, kdy kritéria jeho typologie pro stranické systémy jsou rozšířená. Vymezení stranického systému Austrálie a Nového Zélandu bude přihlížet právě na pravidla určená Giovannim Sartorim.

Pokud si v práci vymežíme pravidla stranického systému, je třeba se jednotlivým stranám působících v systémech Austrálie a Nového Zélandu přiblížit. Kapitola věnovaná politickým stranám bude obsahovat ty strany, které byly v minulosti přítomny v politickém spektru, a jejich přítomnost přetrvává. Budeme se ptát na to, jak jejich přítomnost ovlivnila stranický systém v minulosti a jak ovlivňují tyto strany systém dnes. Opět je důležité vymežit strany, které budou pro komparaci vhodné. Pro Austrálii jsou to strany, které působí v dolní komoře federálního parlamentu. Nový Zéland je v tomto ohledu usnadněn, protože zájem bude především o politické strany působící parlamentu. Komplikace nastává, kdy je třeba srovnání politických stran, které působí v parlamentu v současnosti a „přežily“ volební reformu uskutečněnou v roce 1993.

Na závěr bakalářské práce budeme porovnávat jak volební systémy, stranické systémy tak i politické strany obou zemí. Pozornost bude především kladena na historická pojitka, podobnost či rozdílnost chování volebních systémů v ohledu na

jejich deformující účinky při sčítání hlasů a přepočítávání mandátů. Charakteristika stranických systémů a jejich následná komparace bude nedílnou součástí výsledků práce.

1. HISTORIE A UTVÁŘENÍ POLITICKÉHO SYSTÉMU AUSTRÁLIE A NOVÉHO ZÉLANDU

1.1. HISTORICKÝ VÝVOJ AUSTRÁLIE

Britská přítomnost na australském kontinentu je datována již od 18. Století, kdy k australským břehům připlul a zakotvil mořeplavec James Cook podél Botanické zátoky, který byl ve službách Jejího Veličenstva. Britové dlouhodobě využívali pouze pobřežní části Austrálie. Nehostinnost a neznalost vnitrozemí zamezila britské rozšíření dále do středu kontinentu (Šanc, 2007: 33). Britský kolonialismus v Austrálii zřídil tzv. trestaneckou kolonii, která sloužila k deportaci odsouzených na Britských ostrovech a v ostatních koloniích. Trestanci se museli postarat sami o sebe, objevili tedy kouzlo a výnosnost pastevectví a zemědělství. Trest byl odpykáván a propojen s učením. Trestanci, kteří byli deportováni do Austrálie, se stali základem nově tvořící se společnosti na kontinentu. Trestanecká kolonie a ti, kteří po odpykání trestu zůstávají na australském kontinentu, jsou zakladateli dnešní moderní společnosti Austrálie. Později vytváří a nastavují vztahy mezi Británií a australskou společností, která směřuje k nezávislosti (Macintyre, 2013: 55).

Austrálie vyhlásila nezávislost nad Velkou Británií jako Australské společenství v roce 1901. Snahy o vyhlášení samostatnosti započaly již v roce 1891. Do budoucí federace australského kontinentu bylo původně počítáno i s novozélandskými ostrovy. Společná koloniální minulost propojená britským impériem tomu nahrávala, strategické důvody odvozeny od geografické polohy Nového Zélandu tomu napomáhaly. Nový Zéland na základě kalkulace vzhledem ke společnému trhu od plánu společné federace s Austrálií nakonec ustoupila. Realizovaný plán federalizace

představil Jhon Quick (Šanc, 2007: 34 – 35). Po vyhlášení nezávislosti Australského svazu nemůžeme rozhodně mluvit o plné samostatnosti Austrálie. Vazby na Velkou Británii nebyly zprůtrhány zcela. Ekonomická závislost v podobě britského trhu, kde Austrálie nachází významné odbytíště produkce, zároveň bez australské podpory v první světové válce by se Británie neobešla. Austrálie na straně Velké Británie bojovala z vlastního přesvědčení, na základě úcty a snahy prohloubení vztahů mezi Británií a Austrálií (Šanc, 2007: 36). Australský svaz vzniklý v roce 1901 byl stále závislý na britském parlamentu a jejich rozhodnutí. Westminsterský status, který potvrzuje plnou nezávislost federálního parlamentu, se ovšem nevztahoval na nezávislost státních parlamentů. Národní státy australské federace a jejich parlamenty získaly nezávislost až na základě Australského aktu v roce 1986 (Šanc, 2007: 37).

1.2. POLITICKÝ SYSTÉM AUSTRÁLIE

Austrálie je typickým příkladem evolučního vývoje ústavního i politického systému. Politický systém Austrálie není založen na radikálních reformách a náhlých změnách. Veškeré změny probíhající v politickém systému Austrálie byly pečlivě chystány a rozmyšleny. Australský systém je založen na anglickém zvykovém právu a respektuje tradiční hodnoty zvykového práva. To můžeme vidět například začlenění ústavních dokumentů Británie do ústavního pořádku Austrálie. Příkladem může být Magna Charta, Bill of¹ a další (Saunders, 2011: 5).

Australská Ústava je zákonem britského parlamentu. Australská ústava byla schválena britským parlamentem v roce 1901. Ústavní zákon je do velké míry ovlivněn britským právem. Britské právo a pozůstatky v Australské ústavě byly ze zákona odstraněny ústavní změnou v roce 1986. Některé části jsou v ústavě převzaty doslovně. První kapitola ústavy odkazuje na to, že Austrálie je součástí společenství

¹ Listina práv z roku 1688

Commonwealthu (Australian Politics_a, 2015). Australská ústava deklaruje respekt k rozložení moci mezi instituce v ní zakotvené. Parlament reprezentuje zákonodárnou moc, exekutiva a judikatura jsou též odděleny. Tyto složky moci podléhají vzájemné kontrole respektující demokratické principy (Saunders, 2011: 40).

Výkonná moc Austrálie je v rukou panovníka, generálního guvernéra, federální výkonné rady a ministerského předsedy. Nejdůležitějšími aktéry exekutivy je premiér a ministerský předseda (Šanc, 2007: 40). Generální tajemník a jeho kancelář je řízená dle Ústavy, je jmenován královnou na doporučení předsedy vlády. Pravomoci generálního guvernéra stanovuje Ústava (Governor – General, 2015). Ministerský předseda neboli premiér je zvolen na základě většinové podpory ve volbách. Obvyklé do křesla ministerského předsedy usedá předseda vítězné politické strany. Úloha premiéra je především jako hlavní poradce generálního guvernéra. V zásadních otázkách má premiér odpovědnost. Důležitou roli hraje i v oblasti komunikace. Nejen s legislativou, ale také i s veřejností (Australia Politics_i, 2015). Funkce premiéra je vykonávána v australské federaci na základě zvykového práva, protože australská ústava nedefinuje práva, povinnosti a pravomoci ministerského předsedy (Australia Politics_k, 2015).

Legislativu Australské federace prezentuje federální parlament složený ze dvou komor. Horní komora, Senát, je složena ze 76 senátorů. 12 senátorů zastupuje 6 států, zbylí 4 členové zastupují dvě australská teritoria, tedy Australian Capital Territory a North Territory. Senát sdílí legislativní moc se Sněmovnou reprezentantů. Pravomoci Senátu jsou definovány v australské ústavě. Může navrhnout zákony, které ovšem musí být schváleny i dolní komorou parlamentu. Senát nemůže přijmout nebo změnit návrhy týkající se financí a rozpočtu. Senátoři jsou voleni na šest let a každé tři roky dojde k obměně poloviny Senátu. Volby do Senátu jsou konány ve stejné době jako volby Sněmovny reprezentantů. Senát je volen systémem poměrného zastoupení a to v důsledku snahy o odraz zastoupení dolní komory (Parliament of Australia_a, 2015). Sněmovna reprezentantů, je jedna z nejsilnějších dolních komor

v celosvětovém měřítku. Úkolem Sněmovny reprezentantů je zastupovat zájmy lidu, proto je někdy také nazývána jako sněmovna lidu (Šanc, 2007: 46). Důležitými funkcemi Sněmovny reprezentantů je podpora vlády, schvalování zákonů a dohlížení na státní výdaje. Sněmovna reprezentantů má celkem 150 členů, kteří jsou voleni na tříleté funkční období (Parliament of Australia_b, 2015).

Federativní uspořádání odráží rozdělení moci v Austrálii. V Australské federaci platí, že nejvyšší úrovní moci je federace. Rozdělení moci deklaruje též ústava (Saunders, 2011: 248). Australská federace je složena ze šesti států. Nový Jižní Weals, Queensland, Jižní Austrálie, Tasmanie, Victoria a Západní Austrálie. Dvě teritoria, Severní Teritorium a Teritorium Australského hlavního města, dotváří australskou federaci (Clancy, 2013: 7).

1.3. HISTORICKÝ VÝVOJ NOVÉHO ZÉLANDU

Příchod Britů na novozélandské ostrovy se datuje v 18. století, kdy britský mořeplavec James Cook obeplouvá ostrovy Nového Zélandu a zároveň je tím prohlašuje za britské državy (Ženíšek, 2007: 63). Britové využívali Nový Zéland díky své blízkosti s australskou pevninou. Spolupráce britských kolonizátorů a maorských kmenů, původní obyvatelstvo Nového Zélandu, byla založena na obchodní linii. Můžeme říci, že vstřícnost maorských náčelníků vůči britské nadvládě v Austrálii jim pomohla k lepšímu postavení. Británie měla sama zájem na dobré povaze vztahů. Maorské kmeny v případě nutnosti žádala o vojenskou podporu, kterou nemusela finančně zajišťovat. Maorské kmeny stačilo obdarovat. Maorské kmeny v dobrém vztahu zajišťovalo Británii bezpečí pro obchodní cesty vedoucí z Nového Jižního Walsu (Orangeová, 2003: 43 – 44). Politika spolupráce, kterou britská kolonizace prosazovala na území Nového Zélandu, byla výhodná pro obě strany. Maorským kmenům zajišťovala příznivé chování Britů vůči nim, maorské kmeny zajišťovaly materiální zajištění kolonie Nového Jižního Walsu v v Austrálii a zároveň Maory

využívali při lovu. Zkušenosti a znalosti Maorů získali také ocenění, kdy Britům pomáhali při vstupu do australského vnitrozemí (Ženíšek, 2007: 63).

Postupně britská kolonizace chtěla upevnit své postavení na Novém Zélandě. Maorský způsob života se výrazně odlišoval od křesťanských zásad, které britská kolonizace chtěla na ostrově prosadit (Orangeová, 2003: 44). Smlouva z Waitangi uzavřená v roce 1840, kdy se zástupci Maorů a James Busby sešli a na základě této smlouvy byla Británii přiznána nadvláda nad Novým Zélandem. Cílem a úkolem smlouvy bylo zajištění britské suverenity, která měla stabilizovat krvavou společnost válčících maorských kmenů. Smlouva z Waitangi zajišťovala Maorům jistotu místní autonomie s vlastnickým právem na půdu. Britští občané získali smlouvou z Waitangi svá privilegia na území Nového Zélandu (Belich, 2003: 76). Ovšem již zmíněná ekonomická i politická závislost Britů a Maorů se stala základem pro určování dalšího vývoje vztahů. V roce 1852 je Novému Zélandu udělen autonomní status. Jako jeden z prvních, který Británie udělila (Ženíšek, 2007: 65).

Britské zájmy na Novém Zélandě nebyly po udělení autonomního statusu opomíjeny. Maorská společnost vůči Británii zůstala i nadále loajální. Pro politický systém Nového Zélandu je důležitý rok 1891. V roce 1891 se v systému etabluje vláda politických stran. Liberální strana v čele s Johnem Ballancem. Liberální léta 1891 – 1912 se staly základem moderního Nového Zélandu. Důležitou poznámkou je to, že Liberální strana zůstala u vlády celých jednadvacet let. To je nejdelší úspěch nepřetržité vlády. Liberální strana dokázala prosadit názor neschopnosti předchůdců, kteří nedokázali vyřešit hospodářské a sociální problémy Nového Zélandu. Vysoká úroveň stranické kázně a zajištění podpory v parlamentu skrze členy udávaly straně jednotný směr a zajištění stability (Hamer, 2003: 112).

V roce 1907 se Nový Zéland stal britským dominiem, potvrzení nezávislého parlamentu Nového Zélandu nastalo v prosinci 1931, podepsáním Westminsterského

statusu. Westminsterský status a nastavení systému Nového Zélandu je stále přítomen a utváří novozélandskou státnost (Ženíšek, 2007: 66).

1.4. POLITICKÝ SYSTÉM NOVÉHO ZÉLANDU

Nový Zéland je jednou ze zemí, kde není ústava psaná, ale systém je založen na ústavních předpisech a zákonech. V tomto případě je zde podobnost s Velkou Británií, kdy ústavu netvoří jeden právní dokument. Klíčovými dokumenty ustavující ústavní rámec Nového Zélandu jsou Constitution of Act z roku 1986, potvrzuje hlavou státu britskou královnou. Dalším ústavním dokumentem je New Zealand Bill of Rights, potvrzující ochranu lidských práv a ochranu základních svobod. Electoral Act z roku 1993 stanovuje principy svobodných a demokratických voleb. Do souboru ústavních dokumentů je důležité zahrnout také Smlouvu z Waitingi z roku 1975, která vychází z principů původní Smlouvy z Waitingi. Smlouva zaručuje stejná práva Maorům, jako mají ostatní obyvatelé Nového Zélandu. Preambule zákona zavazuje britskou královnou k ochraně původních obyvatel Nového Zélandu (Ženíšek, 2007: 69). Na dodržování ústavních zákonů a předpisů dohlíží ministerstvo spravedlnosti. Zajímavostí ústavních dokumentů je to, že řazení monarchy, tedy hlavy státu nespadá pod exekutivní složku, ale je jí vyhrazená samostatná kategorie (Ženíšek, 2007: 67).

Samostatnou kategorií stojící jak mimo exekutivu tak i legislativu je panovník, zastoupen generálním guvernérem na území Nového Zélandu (Ženíšek, 2007: 67). Úlohou generálního guvernéra je ceremoniální role. Zastupuje Nový Zéland v mezinárodních kruzích i na komunální úrovni. Jmenování generálního guvernéra podléhá pravomoci ministerského předsedy. Generální guvernéř Nového Zélandu není zapojen do vytváření exekutivy a není jeho snahou iniciovat vládní politiky (The Governor – General).

Podobnost westminsterského systému můžeme vidět i v roli ministerského předsedy Nového Zélandu. Post je do velké míry ovlivněn a nastavení jeho pravomoci a role je odrazem postu premiéra Velké Británie. Na základě výsledků voleb je

ministerský předseda jmenován z vítězné strany generálním guvernérem (Ženíšek, 2007: 73).

Zákonodárnou moc představuje od roku 1950 jednokomorový parlament. Instrukce parlamentu spojuje Sněmovna reprezentantů a panovníka. Parlament byl původně dvoukomorový. V roce 1951 byla Legislativní rada zrušena. Sněmovna reprezentantů se stala tak odpovědnou za schvalování zákonů, dohled nad finančním sektorem a odpovědností za veřejné výdaje. 121 členů Sněmovny reprezentantů je v současné době voleno smíšeným proporčním volebním systémem na období tři let (Ženíšek, 2007: 76 – 77).

2. VOLEBNÍ SYSTÉMY AUSTRÁLIE A NOVÉHO ZÉLANDU

Volební systém Austrálie a Nového Zélandu je ovlivněn politickou kulturou britského volebního systému. Britská dolní komora parlamentu je volena tzv. systémem relativní většiny (Lebeda, 2011: 605)

Stejně jako politický systém, stranický systém tak i volební systém má široké vymezení. Říci, že existuje určitý počet druhů volebních systémů, které jsou uplatňované ve stejné podobě ve více zemích, je téměř nemožné. Volební systémy jsou si bezpochyby do určité míry podobné, ale rozhodně ne stejné. Volební systém ovlivňuje celá řada faktorů. Mezi základní faktory ovlivňující volební systémy můžeme zařadit finální sečtení hlasů, způsob jejich přepočtu na vítězné mandáty, velikost volebních obvodů s odrazem na geografii dané země, apod. (Cabada – Ženíšek, 2003: 12). Kategorizace volebních systémů nám napomáhá pro pochopení jejich fungování a zároveň i pochopení jejich vlivu na stranický systém. Velký důraz při poznávání stranických systémů je kladen na pochopení smíšených volebních systémů, které kombinují prvky poměrného a většinového zastoupení a hlasování. Důležitá role volebního systému a jeho vliv na stranický systém je odrazem jeho proporcionality.

Proporcionalita ovlivňuje přerozdělení hlasů voličů na mandáty (Cabada – Ženíšek, 2003: 13 – 14).

Rozdělení volebního systému do kategorie určují voliči. Voličovo chování ovlivňuje výsledky a také systém voleb. V případě uplatňovaných volebních systémů, to je relativně většinový systém na území Austrálie a Nového Zélandu (do roku 1993) je voličovo chování omezeno na volbu jedné alternativy. Poměrný volební systém uplatňován na Novém Zélandu od roku 1993, tedy smíšený volební systém poměrného zastoupení voliče nenutí koncentrovat hlas a není svázán pouze jednou alternativou (Sartori, 2001: 15).

Spojitosť mezi volebními systémy a stranickými systémy je tématem politické vědy již dlouhodobě. První systematické vymezení vztahů mezi stranickým a volebním systémem určil Maurice Duverger. Jeho zákony jsou s největší pravděpodobností prvním shrnutím kauzalit. Maurice Duverger své zákony charakterizuje spíše jako tendence, které mohou nastat v užití toho, či onoho volebního systému a jeho účinku na charakter stranického systému. První zákon definuje poměrné zastoupení a říká, že poměrné zastoupení napomáhá systému mnoha stran, někdy také nazývané multipartismus. Druhý zákon se věnuje dvoukolovému většinovému volebnímu systému, který podporuje stranický systém mnoha stran. Strany se v tomto systému chovají nezávisle, ale relativně stabilně. Poslední Duvergerův zákon uvádí, že relativně většinový jednokolový volební systém podporuje tzv. dvoustranický formát stranického systému, kdy alternace moci je reprezentována dvěma hlavními a nezávislými stranami (Lebeda, 2011: 630). Modifikaci klasifikace Duvergera nabízí Giovanni Sartori. Sartori nepopírá účinky volebního systému na systém stranický, ale přidává další faktory, které tento vztah ovlivňují, jako například společenské štěpení, historický a společenský kontext, politické hodnoty zakotvené ve společnosti apod. (Lebeda, 2011: 631 – 633).

2. 1. VOLEBNÍ SYSTÉM AUSTRÁLIE

Volební systém Austrálie je unikátní. Do dolní komory parlamentu se již od roku 1919 volí dle vzoru britského relativně většinového systému, přizpůsobený australskému prostředí a je do něj zahrnuta tzv. alternativní volba neboli preferenční volební systém (AEC, 2015). Australský volební systém dolní komory parlamentu je unikátním, protože není uplatňován nikde jinde než právě v Austrálii. Austrálie má povinnou volební účast pro všechny občany starší 18 - ti let od roku 1962 (Šanc, 2007: 50 – 51).

Základem australských voleb je naplňování demokratických cílů. Austrálie byla jedna z prvních zemí, která podpořila volební právo žen. Ke konci 19. století získali volební právo všichni muži nad 21 let. Volební právo ženy získaly v roce 1908 (Australian Politics_b). Demokratické rysy australského volebního systému, které vystihuje spravedlnost a soutěživost voleb, rovnost hlasů se stejnou vahou jsou bezpochyby naplňovány. Zajištění demokratických hodnot volebního systému zajišťuje ústava, volební komise a striktně daný registr politických stran. Povinná volební účast zavedena již roku 1924 je vnímána různorodě (Australian Politics_c). Dlouholetý zvyk vžitý ve společnosti či občanská povinnost i tak může být povinná účast ve volbách vnímaná. Povinná účast zaručuje vysokou volební účast se snahou zajištění názorů všech občanů. Mnohé pro a proti vnímání povinné volební účasti směřuje téměř k jedinému. Pokud volič svůj hlas odevzdá je cílem zvolených a ostatních politických aktérů jeho rozhodnutí zohlednit a respektovat (Evans, 2006: 9 – 12).

V roce 1919 se konaly první australské federální volby s užitím preferenčního hlasování. Austrálie tak získává prvenství s ohledem na užití preferenčního hlasu (Farrell – McAllister, 2003: 287). Pokud se rozhlédneme, zjistíme, že tento systém je uplatňován v určité modifikaci pouze na území ostrova Nauru. Volební systém, který je uplatňován v současnosti v Austrálii patří do skupiny většinových systémů

vyžadující absolutní většinu v rámci jednomandátových obvodů (Cabada – Ženíšek, 2003: 25). Volič na svém hlasovacím lístku uděluje preferenci kandidátovi. Je nutné, aby při svém hlasování vždy umístil preferenci číslo jedna. V případě, že volič takto neučiní, stává se jeho hlas neplatným. Další preference jsou alternativami, které by volič volil v případě, že by jeho kandidát s první preferencí nebyl schopen dosáhnout zvolení. Pokud žádný z kandidátů nezíská absolutní většinu hlasů, jsou přerozděleny druhé preference (Australian Politics_b, 2015). Preferenční volební hlasování může podporovat silnou personalizaci systém (Sartori, 2001: 24). Výhody hlasování můžeme shrnout v několika bodech. Pokud je zvolen kandidát v absolutní většině, jeho reprezentace je pro většinu nejvhodnější. Preferenční hlasování podporuje systém dvou stran. Dvě strany jsou schopné zajistit stabilitu parlamentu a udržet disciplínu jeho činnosti. Tyto výhody preferenčního hlasování můžou zároveň se stát i nevýhodami. Omezení vstupu menších politických subjektů na úroveň parlamentu se může mít za následek užívání preferenčního hlasování. Preferenční hlasování může nadreprezentovat větší a silnější politické strany (Australian Politics_b, 2015).

2. 2. VOLEBNÍ SYSTÉM NOVÉHO ZÉLANDU

Start studia politického systému Nového Zélandu se datuje od roku 1891, kdy započala vláda politických stran. Vytvoření autonomie Nového Zélandu v průběhu 19. století přispívá výraznou měrou ke stabilizaci a rozvoji parlamentního systému (Ženíšek, 2007: 65). Vyspělost nejen politického, ale i volebního systému může dokazovat například zavedení volebního práva žen již v roce 1893. V tomto bodě můžeme nalézt spojitost mezi Austrálií a Novým Zélandem. Obě země jsou průkopníci v oblasti volebního práva žen (Říchová, 2002: 135).

Prvotní volební systém Nového Zélandu uplatňován od 19. století až do roku 1993 patří do skupiny volebních systémů navazující na tradici Commonwealthu. To znamená, že volební systém Nového Zélandu navazuje na většinový systém, tedy systém relativní většiny uplatňovaný ve Velké Británii. Na základě referenda byl tento

system změněn. Proporční smíšený volební systém tak umožnil vstup nových politických stran na půdu novozélandského parlamentu (Cabada – Ženíšek, 2003: 90).

System relativní většiny s jednomandátovými obvody podporoval na Novém Zélandě systém dvou stran. V parlamentu se dlouhodobě střídaly jednobarevné vlády. Výsledky voleb se odrážely na utváření stranického systému Nového Zélandu (Álvarez-Rivera, 2013). Hlavní impulsy volební reformy byly dlouhodobá nespokojenost voličů, kteří ztrácejí důvěru v utvářených vládách. Nedůvěra k ekonomickým reformám probíhající v 80. a 90. letech (Cabada – Ženíšek, 2003: 90). Diskuze o volební reformě sahá již do poloviny 50. let. Obnovení diskuze a potřeba řešení problému nastala počátkem 80. let, kdy Národní strana získala absolutní většinu křesel v parlamentu a zůstala u moci i přesto, že Strana práce získala více hlasů (Álvarez-Rivera, 2013).

V roce 1992 bylo vypsané nezávazné referendum, které se voličů tázalo, zda si přejí změnit stávající volební systém. Drtivá většina voličů vyjádřila podporu změny. Následující závazné referendum se voličů ptalo ohledně nastavení volebního systému, a jakou varianta volebního systému by měla nastat. Největší podporu získal proporční smíšený volební systém (Álvarez-Rivera, 2013).

Smíšený volební systém rozděluje volbu parlamentu na dvě části. Část parlamentu je volena většinovou volbou a druhá část je volena volbou poměrnou (Álvarez-Rivera, 2013). Shrnutím volebního systému tedy je, že má dvě roviny, každý volič má dva hlasy. Jeden hlas, hlas většinový na nominální úrovni, který určuje 67 mandátů. Druhý hlas pro 53 mandátů parlamentu je úroveň kandidátních listin. V proporční část je ukazatelem kolik a jaká strana obsadí mandátů v parlamentu, tedy proporčně je volena úroveň kandidátních listin (Cabada – Ženíšek, 2003: 92 – 94).

Volební systém Nového Zélandu po jeho reformě můžeme řadit mezi tzv. systémy závislé kombinace. V tomto systému funguje mechanismu, kdy volič disponuje dvěma hlasy. Jedním hlasem volič rozhoduje v rámci většinové části,

druhý hlas je určen pro proporční část voleb (Lebeda, 2011: 627). Obě roviny voleb jsou na sobě závislé. Proporční část tedy vyrovnává deformaci většinové části (Cabada – Ženíšek, 2003: 34). Podle klasifikace smíšených volebního systému Massicotta a Blaise, významní teoretici, kteří jako první klasifikují smíšené systémy, Nový Zéland patří mezi smíšené systémy s tzv. vzájemnou korekcí. Vzájemná korekce je vázaná na rekompensaci většinové části (Cabada – Ženíšek, 2003: 35, 38). Užší vymezení smíšeného volebního systému nabízí Matthehw Shugart a Martin Wettenberg. Říkají, že smíšený systém je takový, který navrstvuje, nabízí více úrovní volebního systému. Systém má dvě úrovně, které jsou obsazovány jmenovitě a pomocí kandidátních listin. V nominální úrovni volič volí konkrétní kandidáty. V úrovni kandidátních listin volič volí politickou stranu. Zisk mandátu je podmíněn pořadím kandidáta na kandidátní listině politické strany a ziskem preferenčních hlasů (Cabada – Ženíšek, 2003: 41 – 42).

Nový volební systém, který Nový Zéland uplatňuje od roku 1993, respektive od voleb konajících se v roce 1996, měl významný vliv na stranický systém. Novozélandský stranický systém se stal v tu chvíli více otevřený novým nebo menším politickým subjektům usilující o mandát v parlamentu. To znamenalo a znamená jediné. Oslabení dvou doposud nejsilnějších politických stran a to Národní strany a Strany práce. Tyto strany se i nadále střídají u moci, ale jsou nucené tvořit koalice s jinými politickými stranami. Nový volební systém umožnil větší zastoupení etnických menšin. Nejvýznamnější strana, která zastupuje maorskou menšinu, je Maori Party. Významní teoretici volebních systémů se domnívají, že vysoká proporcionalita systému přispívá k vyšší volební účasti. To se v případě Nového Zélandu projevilo hned v prvních volbách s novým volebním systémem v roce 1996. Proporční volební systém Nového Zélandu má ale i negativní dopady. Především se upozorňuje na složitost hlasování. Volič má k dispozici dva hlasy, kdy jeden je udělen konkrétnímu kandidátovi a druhý je pro politickou stranu. Voliči si ale málo uvědomují, který z těchto hlasů více ovlivňuje výsledek sestavení parlamentu. Nové politické subjekty,

keré se díky reformě volebního systému dostávají do parlamentu, mohou ovlivňovat stabilitu vlády a její akceschopnost. Přístup do parlamentu mají také tzv. extrémistické strany, které mohou ovlivnit stabilitu parlamentu (Cabada – Ženíšek, 2003: 94 – 95).

2. 3. VLIV VOLEBNÍHO SYSTÉMU NA SYSTÉM STRANICKÝ

Velká Británie uplatňuje do dolní komory parlamentu většinový jednokolový systém, známý také jako *first past the post* nebo *plurality system* (Říchová, 2005: 132). Počet volebních obvodů koresponduje s počtem volených mandátů. V případné účasti více než dvou politických stran v rámci většinové jednokolové volbě, systém umožňuje obsadit křesla parlamentu i bez získání absolutní většiny. To ovlivňuje především malé politické strany, kdy jejich voličská základna je nerovnoměrně rozložená a v celkovém součtu nejsou procenta hlasů dostatečně vysoká (Říchová, 2002: 146 – 147). Podobnou disproporci volebních systémů můžeme nalézt i v Austrálii a Novém Zélandu do roku 1993.

Austrálie disponuje systémem alternativního hlasování s využitím většinové volební techniky. Systém si žádá zisk absolutní většiny v jednomandátových obvodech. Volby do dolní komory australského parlamentu jsou jednokolové (Říchová, 2002: 149). Nový Zéland do roku 1993, uplatňuje čistý většinový volební systém relativní většiny (Cabada – Ženíšek, 2003: 90).

Dle Sartoriho zákonů můžeme australský stranický systém na základě volebního systému charakterizovat jako systém dvou stran. Podobné zařazení můžeme tak učinit i v případě Nového Zélandu a jeho volebního systému do roku 1993. Systém dvou stran, označován jako také bipartismus ovlivňuje charakter stranického systému i politického systému (Novák_b, 2011: 583).

3. STRANICKÝ SYSTÉM

Stranický systém je jedním z charakterů moderní společnosti a jejího uspořádání. Stranický systém je složený z politických stran do určitého celku. Stejně jako každý politický systém je svým charakterem unikátní, můžeme to samé prohlásit o charakteru stranických systémů. Dle stranického systému můžeme určit ne/demokratičnost politického režimu (Novák_b, 2011: 564). Typologizace stranického systému nám umožňuje poznání. Poznání ideologického vymezení, vztahů politických subjektů a mnohé další. Největším zájmem typologie stranického systému je to do jaké míry ovlivňuje chování aktérů, politického systému, vytváří vztahy a jak je možné skrze stranický systém dosáhnout politické stability. Vymezení politických stran a jejich vztahů vůči systémům může pozitivně i negativně působit na východiska typologií stranických systémů (Říchová, 2002: 97).

První zájem o stranické systémy a jejich vztahy vychází z početního kritéria. Důležitá otázka, který vymezuje stranický systém je to, kolik politických stran v něm působí. To ovlivňuje do jaké míry je stranický systém fragmentovaný nebo koncentrovaný. Pokud se spokojíme pouze s početním kritériem, dojdeme k závěru, že stranické systémy jsou systémy jedné strany, tedy nesoutěživé a systémy s více než jednou stranou, tedy tzn. systémy stranického pluralismu. Tyto systémy se vyznačují svojí soutěživostí a demokratičností (Říchová 2002: 97). Jeden z prvních teoretiků, Jean Blondel charakterizuje prvky stranických systémů, které jej sestavuje. Charakteristické pro stranický systém je to, kolik se v něm pohybuje stran a v jak velkém prostoru. Důležitou charakteristikou pro stranický systém je ideologické rozlišení a jak ho ovlivňuje společnost v rámci voleb. Další vliv na stranický systém má i též organizace vedoucích aktérů (Novák_b, 2011: 564 – 565).

Mauric Duverger v 50. letech identifikuje dynamiku, na základě které se vytváří soutěživé stranické systémy (Říchová, 2002: 98). Stranický systém vytvářejí politické

strany. Jejich vzájemné interakce utvářejí systém (Sartori, 2001: 40). Přesnější definici stranického systému formuluje Giovanni Sartori. Stranický systém se skládá z politických stran, strany mezi sebou interagují, z interakcí vyplývá mezistranická soutěž. Pro výzkum stranického systému je důležité poznání samotných politických stran. Pokud se ovšem analýza zaměří pouze na charakteristiku politických stran, hovoříme o systému strany (Sartori, 2001: 55).

Typologizace Giovanniho Sartoriho je uznávaná dlouhodobě i v dnešní politické vědě. Klasifikace stranického systému dle Sartoriho navazuje na kritérium počtu. Dlouhodobě si politická věda vystačila při vymezení stranického systému s kritériem počtu, který dělil stranické systémy na dvou stranické a více stranické systémy (Sartori, 2005: 123). Kritérium počtu sebou nese úskalí, které se Sartori snažil vyřešit. Tímto úskalím je myšleno jaké politické strany je možné započítat do stranického systému. Proto Sartori přidává kritérium relevance. Relevantní stranou pro stranický systém má taková strana, která je schopna svoji přítomností v systému vytvořit koaliční většinu nebo je schopna ovlivnit ostatní existující strany do té míry, že na základě její existence a přítomnosti jsou nucené přizpůsobit taktiku soutěže. Tedy strany s tzv. vyděračským potenciálem (Sartori, 2001: 45).

Další faktory ovlivňující strukturu stranického systému, a jsou také nezbytné pro vymezení Sartoriho typologie, systematizuje Sartori do pravidel pro typologii stranických systémů. K početnímu kritériu tedy kritérium relevance strany. Na početním kritériu, tedy na určení počtu relevantních stran záleží vzhledem k formátu. Formát ovlivňuje mechanismus, tedy fungování systému. Mechanismus představuje funkčnost stranického systému s ohledem na jeho vlastnosti (Sartori, 2001: 133 - 134).

Podle Sartoriho můžeme australský a novozélandský systém řadit mezi systém dvou stran, někdy nazýván bipartismus (Sartori, 2001: 51). Nový Zéland do této

kategorie patří pouze do roku 1993, kdy proběhla volební reforma, který měla za následek i změnu stranického systému ke směru multipartismu.

4. 1. BIPARTISMUS

Bipartismus neboli systém dvou stran, systém, který ovládají dvě strany, kdy z nich jedna získá nadpoloviční většinu, ovládne parlamentní mandáty. Rozdílnost multipartismu a bipartismu tvoří jednoduchá rovnice. V multipartistickém stranickém systému se žádné straně nepodaří získat nadpoloviční většinu hlasů, kdežto v systémech dvou stran je možné (Novák, 1997: 78).

Austrálie i Nový Zéland (do roku 1993) jsou pokládány za země se systémem dvou stran. Austrálie i přesto, že je řazená do této kategorie potřebuje vymezení výjimky. Tou výjimkou je to, že v systému je přítomna třetí strana. Tou třetí stranou je v tomto případě Národní strana Austrálie, která tradičně podporuje vládu Liberální strany. Ve volbách třetí strana v Austrálii získává hlasy, nikoliv mandáty (Sartori, 2001: 51). Obdobné to bylo v případě Nového Zélandu. Nový Zéland před volební reformou byl pokládán za čistý případ bipartismu, i přesto že v systému byla přítomna třetí strana. V obou případech zde účinek volebního systému relativně většinového zastoupení zamezuje přístupu dalších stran na parlamentní úroveň a zamezuje narušení bipartistického uspořádání stranického systému (Sartori, 2001: 51).

Aplikace Sartoriho typologie stranických systémů vymezuje dvou stranický formát stranického systému na základě tří pravidel. Bipartismus může být charakterizován dvěma a pouze dvěma stranami, které soupeří o absolutní většinu. Jedna nebo druhá strana získá nadpoloviční většinu v každém případě. Střídání nebo alternativa vlády, zůstává v rukou dvou stran. Vítězná strana je schopna vládnout sama (Novák, 2011: 571). Ovšem strana není schopna vládnout donekonečna. Mechanismus, který odlišuje dvou stranický systém od systémů predominancí strany je ten, že vládoucí strana je střídána. V případě rigidního zastání bipartismu a jeho

podmínek v podobě trvání na dvou stranách, které se střídají, zjistíme, že reálný typ bipartismu není přítomen (Sartori, 2005: 200).

Rozhodnutí zda země patří do systému dvou stran, tedy do bipartistického stranického systému je ovlivněno pravidlem počítání (Sartori, 2005: 200). V případě Austrálie lze její stranický systém zařadit do dvou stranického formátu především z důvodu, že Národní strana, jako třetí strana systému není schopna blokovat vládu Labouristické strany nebo Liberální strany. V případě vlády Liberální strany spolu tvoří koaličního partnera, neboli jak říká Sartori, jsou to symbiotické strany navzájem se podporující (Sartori, 2001: 51; Sartori: 2005: 200).

Střídání vládní strany v případě Austrálie dochází v deseti volbách od roku 1946 – 1972 pouze dvakrát. Liberální stranu u moci Labouristická strana. V obdobném stavu se nachází i střídání vládní strany na Novém Zélandu. K alternaci moci dochází na základě vítězství novozélandské labouristické strany v roce 1957. V politickém systému Nového Zélandu dominuje Národní strana (Sartori, 2005: 201).

4. 2. MULTIPARTISMUS

Multipartismus, systém více než dvou stran je charakteristický svojí spojitostí s multikulturalismem (Novák, 1997: 78). Typologie multipartismu na základě systémových charakteristik rozvíjí tři systémové vzorce. Prvním je dvou stranický mechanismu neboli bipolární střídání jedné strany u moci, ve vládě. Druhým je umírněný multipartismus, kdy jsou střídány koaliční vlády. Poslední systémovým vzorcem je polarizovaný multipartismus, charakteristický s přítomností antisystémových stran a nucené spolupráci středově situovaných koalic (Sartori, 2001: 55 – 56).

Multipartismus Nového Zélandu se rozvíjí po roce 1993, kdy byla na Novém Zélandě provedena reforma volebního systému. Nový smíšený proporční volební systém umožňuje vstup nových politických stran do parlamentu. Multipartismus

otevívá prostor pro soutěživý systém. I nadále se na půdě parlamentu Nového Zélandu střídají dvě nejsilnější politické strany, ale jsou nucené spolupracovat v rámci vládních koalic a přizvat další politické strany (Cabada – Ženíšek, 2003: 94).

5. CHARAKTERISTIKA POLITICKÝCH STRAN

Základní jednotkou stranického systému je politická strana. Úkolem a cílem politické strany je dobytí moci v rámci voleb a dosáhnout tak k výkonu moci. Politickou stranu od tzv. nátlakové skupiny odděluje právě touha po moci a moci vládnout. Nátlakové skupiny jsou též součástí stranického systému, ale nesnaží se o to ovládnout (Novák_b, 2011: 549). V následující části se budeme věnovat jednotlivým politickým stranám v rámci stranických systémů Austrálie a Nového Zélandu. Pozornost bude věnována parlamentním stranám.

5. 1. POLITICKÉ STRANY AUSTRALSKÉHO PARLAMENTU

Australské politické strany mají již od vzniku Australské společnosti tradiční zastoupení a reprezentují povahu systému, tedy reprezentační demokracii. Volení zástupci reprezentují zájmy voličů. V Austrálii je možné pozorovat jak zastoupení pravicové tak i levicové politiky. O politických stranách zastoupené v parlamentu můžeme říci, že jsou disciplinované a organizované (Saunders, 2011: 12). Australské politické strany pro vstup do voleb musí být registrovány. Dohled nad registrací vykonává volební komise a to především za účelem sledování jejich financování (Australian Politics_h, 2015). Cílem politických stran je reprezentace a prezentace zájmů skrze vládu a legislativní těleso. Veškeré úkony legislativních a exekutivních orgánů je ovlivněno členy politických stran. Můžeme tedy říct, že politické strany jsou zdrojem organizace a utváření legislativy a exekutivy Australské federace (Australian Politics_d, 2015).

5. 2. AUSTRALIAN LABOR PARTY

(Australská Labouristická strana, ALP)

Australská Labouristická strana, Strana práce vznikla ještě před vznikem Australského společenství. Vznik strany je datován v roce 1890. Doba vzniku strany je charakteristická bouřemi dělníků, kteří se začali shromažďovat v odborech a požadovali jistotu mzdy a pracovních podmínek. Sjednocení odborů v zájmu pracujících se staly základem Labouristické strany. Prvotní zájem je obhajoba dělnické třídy vzhledem k zvýšení kvalit zaměstnání a zajištění jistot (Macintyre, 2013: 96).

Přítomnost Labouristické strany v australském parlamentu je zajišťována již od roku 1901, kdy byla vyhlášena nezávislost australské federace. Dlouhodobá historie a přítomnost strany v parlamentu se odráží i v hodnotách, které strana prosazuje v celostátní politice (Australian Politics_e, 2015).

Hodnoty, které hájí, současná Labouristická strana, jsou spjaté s historií demokracie Austrálie. Dodržování spravedlivého přístupu k pracovním příležitostem, rovnost příležitostí. Labouristickou stranu můžeme identifikovat s hodnotami jako je podpora individuálních svobod, ochrana pracovních práv a odpovědnost vůči demokracii (ALP). Labouristický politický program se zaměřuje především na ochranu rovnosti příležitostí. Ochrana ekonomiky a australská konkurenceschopnost je jednou z priorit strany. Obava z transformace australské společnosti se odráží ve snaze Labouristů zajistit jistoty v podobě sociálních jistot (Australian Politics_n, 2015). Dále můžeme pozorovat její charakter v sociálnědemokratickém zaměření strany, které charakterizuje snahu strany o budování sociálního státu s obranou hospodářského sektoru vůči zahraničním korporacím (Šanc, 2007: 52).

5. 3. LIBERAL PARTY OF AUSTRALIA (LIBERÁLNÍ STRANA AUSTRÁLIE, LPA)

Strana zformovala jak z liberálních tak i konzervativních zájmů. Finální formace dnešní Liberální strany Austrálie v moderní politickou stranu se uskutečnilo na kongresu v roce 1944 (Šanc, 2007: 53). Setkání stran, které rokovaly na kongresu v Canbeře, mělo za cíl sjednotit zájmy, které nejsou zaměřené na dělnickou třídu. Strany, které nejsou zaměřené na dělnickou třídu, by měly spojit své síly, a tak vytvořit protiváhu a silnou alternativní opozici s možnou vládnoucí silou. Vůdcem tehdejší utvořené opozice se stala charismatická osoba Roberta Menziese. Menzies věřil v sílu liberální politiky a boji za svobodu jednotlivce (LPA_a).

Projev Roberta Menziese v roce 1942 upozorňuje na to, že vyšší třída je schopna bránit se sama v závislosti na její ekonomické síle. Nižší třída má zajištěnou ochranu skrze zákony, které pečují o pracovní podmínky a zajišťují ochranu mzdy. Menzies se zaměřuje na střední třídu jako důležitý objekt moderní sociální politiky. Je proto důležité podporovat střední třídu, která je základem stabilní ekonomiky Austrálie (Menzies, 1942). Projev je též zaměřen na obranu Austrálie vůči možnému prosazení komunistů (Macintyre, 2013: 155).

V roce 1949 se po volbách a vítězství Liberální strany vrátil Robert Menzies do premiérského křesla. Po prvních volbách, které Liberální strana vyhrála, vytvořila koaliční vládu s Národní stranou (LPA_a). Úspěch Liberální strany se stal téměř nekonečným. Vládní stranou byla až do roku 1972. Nejen úspěch strany, ale jejího charismatického vůdce Roberta Menziese, trval po mnoho funkčních období. Post ministerského předsedy Menzies obsazoval od roku 1949 až do roku 1966, kdy byl nucen odejít do důchodu. To znamená jediné. Menzies nebyl volebně poražen (Australian Politics_f, 2015). Významným datem pro Liberální stranu se stal právě 10. prosince 1949. Znamenalo to porážku Labouristické vlády a zároveň začátek nepřetržité koaliční vlády Liberální strany (Australian Politics_g, 2015).

Principy a zásady liberalismu. Důležitými hodnotami liberalismu je tolerance, rovnost, svoboda a hodnota individua spojená s jeho odpovědností vůči sobě i vůči společnosti. Liberální strana Austrálie věří v nezcizitelnost práv a svobod, minimalizaci státních zásahů v každodenním životě občana. Rozvoj občana umožňuje zároveň růst hodnot státu a národa. Volný trh a svoboda jednotlivce jsou základní hodnotou Liberální strany Austrálie (LPA_b).

5. 4. NATIONAL PARTY OF AUSTRALIA (NÁRODNÍ STRANA AUSTRÁLIE, NPA)

Národní strana je druhou nejstarší politickou stranou s permanentní přítomností v parlamentu více než 90. let. V počátcích strana reprezentovala především zájmy primárního ekonomického sektoru, zájmy zemědělců a lidí venkova. 22. ledna 1920 se stala Národní strana stranou federálního parlamentu. Důležitá změna se stala v roce 1974, kdy Strana venkova byla postupně transformována a směřovala k novému názvu. To znamenalo pouze potvrzení, že je připravena obhajovat nejen zájmy venkova. Oficiální změna názvu proběhla v říjnu 1982 (Nationals_a, 2015).

Většímu politickému uznání se dostává Národní straně ve chvíli, kdy se přestala zajímat pouze o zájmy zemědělců, ale snažila se prosadit i ve větších městech. Bojovala o přístup rovnosti služeb a životního stylu mezi městem a venkovem, prohloubení ekonomických zájmů na venkově a přístup venkova k větším šancím uplatnění. Podporu si Národní strana získala především svým konceptem, který lze uplatnit na většinové zájmy australské společnosti a to jak na venkově, tak i ve městě. Národní strana si svou roli vybrala jako „katalyzátor“ politických extrémů. Národní strana je schopna udržet rovnováhu politické scény, kde bojuje Liberální strana Austrálie a Australská labouristická strana (Nationals_b, 2015).

Tradiční přítomnost Národní strany zajišťuje její konzervativní a antisocialistické přesvědčení. Národní strana odmítá státní zásahy do soukromých

sektorů. Ovšem podporuje státní zásahy směřující k podpoře venkova. Národní strana se snaží o decentralizaci a přesun pravomocí na státní úroveň, nikoliv posilování federace. Další zájem je v podpoře soukromých podniků apod. V tom se shoduje s Liberální stranou Austrálie. Podobnost programů stran Národní straně přispívá k vytváření koalic s vládoucí Liberální stranou. V případě, že Národní strana a Liberální strana Austrálie vytvoří vládní koalici. Post premiéra připadne Liberálům, Národní stranu zastupuje zástupce premiéra (Šanc, 2007: 53).

Současná politika Národní strany klade stále důraz na vytváření bohatství venkova. Podpora průmyslu i zemědělských organizací je základem pro obchodní politiku dle Národní strany. Lpění na tradičních hodnotách národa, společnosti i politiky Národní stranu směřuje ke konzervativní politice. Ovšem její schopnost změny a přizpůsobení se změnám ji dělá hodnotnou pro její voliče. Budoucí vývoj Austrálie by dle Národní strany měl směřovat k rozvoji regionů, nikoliv posilování federálních pravomocí (NPA, 2000).

5. 5. POLITICKÉ STRANY NOVÉHO ZÉLANDU

Politické strany Nového Zélandu jsou základem stability politického systému. Můžeme říci, že stranický systém Nového Zélandu je do 90. let 20. století kopií westminsterského systému, tedy systému dvou stran. Po volební reformě, která započala v 80. letech a byla dokončena v roce 1993, kdy první volby podle novely probíhaly v roce 1996, novozélandský stranický systém byl přetvořen do multipartijního systému (Strmiska, 1996: 328). Nový Zéland v ústavních zákonech nezakotvuje přítomnost a roli politických stran. V tomto případě můžeme najít odraz a podobnost s westminsterským systémem. Pokud na tomto místě porovnáme Australskou Ústavu a novozélandské ústavní zákony, zjistíme jejich podobnost v tom, že Australská Ústava se o politické strany zajímá pouze okrajově a Nový Zéland skoro neřeší původ stran (Aimer, 1997: 187 – 188).

5. 6. LABOUR PARTY (LABOURISTICKÁ STRANA NOVÉHO ZÉLANDU)

Labouristická strana Nového Zélandu je stranou, která je přítomna na novozélandské scéně téměř již od jejího počátku. Moderní Labouristická strana se začala formovat v roce 1916 a můžeme ji zařadit mezi levicové strany. První přítomnost v parlamentu Labouristické strany se datuje v roce 1919. Levému spektru Labouristická strana dominuje již od svého vzniku (Ženíšek, 2007: 86 – 87).

Labouristická strana přijala demokratické socialistické zásady, které se odrážejí na její politické činnosti. Dle labouristů veškerá politická autorita vychází od lidu. Dalším bodem politických zásad labouristů je nezcizitelnost přírodních zdrojů země, které patří všem a je třeba jejich ochrany. Sociální, kulturní, politické oblasti jsou přístupny všem bez ohledu na majetek nebo společenské postavení. Ekonomické vztahy jsou řízeny spoluprací, nikoliv konkurencí (Labour).

Změna volebního systému Nového Zélandu pro Labouristickou stranu znamenala jediné. Vnitřní restrukturalizace nezbytná pro přípravu na nový volební systém a možné prosazení ve volbách. Dalším důležitým úkolem bylo nastavení vztahů s ostatními politickými stranami, především těmi, co se dostávají nově na politickou scénu Nového Zélandu (Street, 1997: 147).

Nové nastavení volebního systému si žádalo větší pozornost ke kandidátním listinám. To se zdálo být výrazným problémem pro mnoho členů Labouristické strany Nového Zélandu (Street, 1997: 147). Tradiční hodnoty Labour party jako sociální spravedlnost a zájem o dělnickou třídu již nestačily jako odlišná značka Labour party od jiných nových politických stran. Cílem labouristů se stal program udržení progresivity sociální politiky. Tento cíl zůstává stále stejný i před vstupem strany do „nových“ voleb. Nově labouristé začali prosazovat vládní zásahy do ekonomiky za účelem zvýšit konkurenceschopnost ekonomiky Nového Zélandu (Street, 1997: 147 – 148).

5. 7. NATIONAL PARTY (NÁRODNÍ STRANA NOVÉHO ZÉLANDU)

Národní strana (National Party) je vedle Labouristické strany druhou nejsilnější stranou novozélandského systému. Národní strana je součástí parlamentu již od roku 1936, tedy od roku svého vzniku. Její vznik podnítila reforma koaliční vlády s Liberální stranou a Reformní stranou Nového Zélandu. Tyto tři strany se spojily v jednu, kdy Národní strana a Liberální strana tvořily národní vládu (Gustafson, 1997: 137).

Národní strana s obhajobou venkova a Liberální strana se zájmy o městský život, Reformní strana, která stála v pravicovém spektru stranického systému s obhajobou měst, se spojily v alternativu vůči socialistické reprezentaci v podobě Labouristické strany. Dalšími motivy pro sjednocení stran bylo vytvoření opozice vůči státním zásahům do ekonomiky Nového Zélandu (Gustafson, 1997: 137). Vůdcem ideálu sjednocení Národní strany byl George Forbes. Prvním vůdcem nově vzniklé strany se stal Adam Hamilton. Hamilton se stal i lídrem strany v průběhu voleb v roce 1938. Prvním velkým úspěchem pro Národní stranu se staly volby v roce 1949, kdy z opoziční strany se stala strana vládoucí (National, 2015). Národní strana dominuje na novozélandské politické scéně až do roku 1984. Významnými osobnostmi strany se stali její předsedové jako například Sydney Holland, Keith Holyoke a mnozí další (Ženíšek, 2007: 87).

Celková diskreditace politické scény v očích veřejnosti v druhé polovině 20. století a především v letech, kdy novozélandská vláda v čele s Národní stranou je nucená dělat nepopulární ekonomické reformy. Dalším důvodem možné diskreditace politické scény je většinový volební systém, tedy systém *first past the post*, který umožňuje vzniku stranického systému dvoustranického formátu a podporuje a udržuje pouze dvě strany ve vedení, byla Národní strana nucena posílit svoji hodnotu v očích veřejnosti a konsolidovat sebe sama (Álvaréz-Rivera, 2014).

I Národní strana se potřebovala přizpůsobit novým podmínkám volebního systému. Novinkou pro Národní stranu byla potřeba sestavení kandidátní listiny. Do

velké míry systém Národní strany pro výběr kandidátů na kandidátní listinu odráží původní systém, ještě před volební reformou. Kandidáti jsou stále nominováni na předvolebních meetingu. Podle přísných regulí, dle kterých strana navrhuje své kandidáty na kandidátní listiny, můžeme říci, že strana je velmi disciplinovaná. Protože pro členy Národní strany není úplně jednoduché se na kandidátní listinu dostat už jen pro „předvolební kolotoč“, který absolvuju v podobě různých rozhovorů na meetingu Národní strany (Gustafson, 1997: 142 – 143).

I po volební reformě, kdy na základě jejich výsledků byl změněn volební systém z relativně většinového jednomandátového systému na smíšený proporční volební systém, se Národní strana udržela na postu předních politických stran Nového Zélandu. Stále jde ve směru pravicových cílů. Cíle, jsou založené na budování společnosti se základem hodnot, jako je například loajalita k zemi s demokratickými principy. Velký důraz klade na národní, ale i osobní bezpečnost. Rovnost občanů s rovnými příležitostmi a podporou individuálních hodnot a rozvoje Národní stranu deklaruje jako stranu liberální a pravicově orientovanou (National_a, 2015).

Principy, které charakterizují, stranu jsou pragmatické, odkazují na toleranci. Národní strana se snaží být zaměřená na široké spektrum zájmů a odrážet většinové zájmy společnosti (Gustafson, 1997: 139).

5. 8. GREEN PARTY OF AOTEAORA/ NEW ZEALAND (STRANA ZELEŇÝCH)

Environmentální politika na Novém Zélandě má dlouholetou tradici. Její počátky lze nalézt již v 80. letech 20. století. Většinový volební systém, pro prosazování zájmy environmentálních hnutí nepřejí. Od vymoření se environmentálních problémů, byly řešeny pouze okrajovými politikami vládnoucích stran nebo nezávislých jedinců (Greens_b, 2015). Po zformování Strany Zájmy enviromentalismu začala obhajovat Strana zelených. Strana zelených byla registrovaná až po volební reformě v roce 1993. Jistota její kandidatury

v parlamentních volbách byla zajištěna registrací strany v roce 1995 (New Zealand Parliament_c).

Pozice Strany zelených v parlamentu narušila tradiční rozložení sil. První zajištěnou pozici v parlamentu Strana zelených v parlamentu měla v roce 1999 (Ženíšek, 2007: 88). Strana získala sedm mandátů (Álvarez-Rivera, 2014).

Respekt k přirozenosti a ohleduplnost k přírodním zdrojům je základní myšlenkou a vizí Strany zelených. Ochrana individuality a spravedlivý přístup k příležitosti, dělá ze Strany zelených stranu s liberální podstatou. Odpovědnost jedince a společnosti vůči ekonomii na základě environmentálních limitů je dle Strany zelených nutné prosazovat (Greens_a, 2015).

I přesto, že zelení nebyli zatím součástí vládní koalice, její spolupráce a podpora s Labour Party ji dává na síle. Nejen podpora Labour Party, ale i Progressive. Zajištění hlasů a dohoda o spolupráci dělá ze Strany zelených potřebnou (Ženíšek, 2007: 89).

5. 9. NEW ZELAND FIRST PARTY (NOVÝ ZÉLAND PŘEDEVŠÍM)

Nový Zéland především, politická strana založena na začátku 90. let s prvním vstupem do novozélandského parlamentu se stala jednou z nejúspěšnějších. V počátku své existence byla opoziční stranou, v roce 1996 – 1998 se stala součástí vládní koalice společně s Labouristickou stranou. Jedním z nejvýznamnějších úspěchů strany se stalo dosazení kandidáta na post ministra zahraničí (Ženíšek, 2007: 89). Vznik Nového Zélandu především podnítila nespokojenost s hospodářskou a sociální situací země. Zakládajícími členy se stal Winston Peters, bývalý ministr zastupující maorskou menšinu (NZ First).

Zájmy, které strana obhájí, se odrážejí od obav přistěhovalců. Benevolence přistěhovalecké politiky Nového Zélandu dle strany ohrožují národní hospodářství a sociální politiku. Tento zájem je sdílen s konzervativně laděnými voliči

a Maory, kteří vyjadřují podporu straně skrze volby. Nový Zéland je ohrožován především přistěhovalci z Asie (New Zealand Parliament_e; Ženíšek, 2007: 89).

5. 10. MAORI STRANA

O zastoupení a hájení maorské menšiny v novozélandském parlamentu se snažilo celé spektrum stran. V roce 2004 se zformovala politická strana Māori strana. Māori strana se stala součástí vlády v roce 2008 – 2011. V současné době je strana zastoupena dvěma členy v parlamentu. Strana prosazuje seburčení maorské menšiny, tedy původních obyvatel Nového Zélandu (New Zealand Parliament_d; Ženíšek, 2007: 90).

5. 11. ACT NOVÝ ZÉLAND – ACT NEW ZELAND

Asociace spotřebitelů a daňových poplatníků, strana, která vznikla pod vedením Rogera Douglese a jeho dalšími labouristickými kolegy. Radikalita ekonomických opatření se stala nálepkou pro ACT Nový Zéland. Vstup na půdu parlamentu jim zajistily volby v roce 1999, kdy strana získala devět mandátů (Ženíšek, 2007: 90). V současnosti strana spolupracuje s Národní stranou (New Zealand Parliament_b).

ACT Nový Zéland prosazuje odpovědnost jedince vůči sobě i vůči společnosti. Potenciál společnosti vzhledem ke konkurenceschopnosti Nového Zélandu vidí v budování jistot pro rodiny i podniky a to na základě individuální odpovědnosti. Státní zásahy jsou omezené a dohlížejí na mezinárodní konkurenceschopnost. V programu strany také můžeme nalézt i zájem o enviromentalismus, kdy ochrana životního prostředí je jednou z priorit strany (New Zealand Parliament_b).

6. KOMPARACE SYSTÉMŮ

Austrálie vyhlásila nezávislost v roce 1901. Jejím státním zřízením je konstituční monarchie. Státním uspořádáním je federace. Austrálie se stala zakladatelským členem Commonwealthu. Písaná ústava byla přijata v roce 1901. Hlavou státu je Australská královna reprezentována britským monarchou, v současnosti královna Alžbětou II., která je na území Austrálie zastupována generálním guvernérem. Australský federální parlament je dvoukomorový. Dolní komora parlamentu je volena volebním systémem většinového charakteru se systémem alternativního hlasování. Horní komora, Senát, je volen proporčním volebním systémem s jedním přenosným hlasem (Šanc, 2007: 59).

Nový Zéland vyhlásil nezávislost v roce 1907. Státní zřízení Nového Zélandu je konstituční monarchie, státním uspořádáním pak unitární stát. Společně s dalšími koloniemi se statusem britského dominia se stává zakládajícím členem společenství Commonwealthu. Ústavu v systému Nového Zélandu prezentuje soubor ústavních dokumentů a nepsaná pravidla, příkladem může být Constitution Act přijatý v roce 1986. Stejně jako Austrálie má v čele státu Nový Zéland britského monarchu, v současnosti královnu Alžbětu II., reprezentovanou na území generálním guvernérem. Od roku 1950, kdy byla rozpuštěna horní komora, je parlament na Novém Zélandu jednokomorový (New Zealand Parliament_a). Volební systém uplatňovaný na území Nového Zélandu je smíšeným volebním systémem s proporčním účinkem (Ženíšek, 2007: 94).

Chování Spojeného království vůči bývalým koloniím bylo variabilní. Záviselo na úspěchu prosazované politiky, odráželo účel kolonizace a kolonizované oblasti byly v různorodé míře stavu závislosti na Spojeném království (Carrick, 2013: 119). Úspěchem Velké Británie se může odrážet na prosazení politické kultury v rámci některých závislých území. Tento úspěch může být pozorován v politických systémech Austrálie i Nového Zélandu (Carrick, 2013: 119).

Australský kontinent byl v zájmu britského kolonializmu nejen ze strategických důvodů, ale objev nového prostoru umožnil Velké Británii na území australského kontinentu vytvořit trestaneckou kolonii. To ovlivnilo přístup Británie k australskému území i jejího formování a budování nezávislost (Carrick, 2013: 120). Zatímco v případě Nového Zélandu byla britská kolonizace nakloněna ke spolupráci s původním obyvatelstvem, s Maorskými kmeny. Dobré vztahy mezi Brity a Maorskými kmeny zajišťovaly bezpečí pro britské námořní lodě ve vodách Pacifiku a také bezpečí pro obchodní cesty vedoucí z Nového Jižního Walsu (Orangeová, 2003: 43 – 44). Spolupráce Británie a Maorských kmenů položila základ k vytvoření nezávislého státu Nového Zélandu (Cabada - Ženíšek, 2003: 63).

Obě země mají politický systém založený na demokratických principech konstituční monarchie. Politické systémy obou zemí jsou utvářeny na základě tzv. westminsterského systému. To odkazuje na propojení systémů nejen mezi zeměmi, ale i na tradice, které zde zanechala Velká Británie (Corcoran – Dickenson, 2010: 222).

Komparované země patří do skupiny tzv. systému relativní většiny. Australský volební systém do dolní komory je řazen do skupiny systému relativní většiny (Lebeda, 2011: 605). Specifikum australského volebního systému je tzv. alternativní volba. Alternativní volba znamená, že volič uděluje preferenční hlasy přímo kandidátovi. To má několik výhod. Australský systém je jednokolový a to pro voliče znamená, že jde k volebním urnám pouze jednou. V případě, že volič zvolí první preferenci u kandidáta, který nemá šanci získat nadpoloviční většinu hlasů, je voličův hlas počítán dle následných preferencí (Australian Politics, 2015). Preferenční hlasování má účinek na silnou personalizaci systémů. To ovlivňuje volební kampaně, prezentaci stran v médiích apod. (Sartori, 2001: 24). Volební systém Austrálie utváří a ovlivňuje stranický systém. Stranický systém Austrálie můžeme charakterizovat jako systém dvou stran, někdy označován jako bipartismus (Sartori, 2001: 51). O účincích volebních systémů můžeme říci, že preferenční hlasování podporuje velké a silné

politické strany, které se v systému prosadily a jsou dlouhodobě přítomny (Australian Politics, 2015).

V rámci komparace je nutné vymezit časové období pro vymezení volebního systému Nového Zélandu. Od roku 1853 do roku 1993 je Nový Zéland představitelem relativně většinového volebního systému dle westminsterského modelu (Álvarez-rivera, 2014). Tento systém vedl k tomu, že u moci se střídaly pouze dvě strany, které se staly základem pro vytvoření stranického systému dvou stran, někdy označován také jako bipartismus (Álvarez-rivera, 2014). Po reformě volebního systému se Nový Zéland stává představitelem tzv. proporčně smíšeného volebního systému (Cabada – Ženíšek, 2003: 93). Vliv proporčního systému na stranický systém je takový, že vytváří prostor pro soutěž více politických stran, které mají větší šanci získat mandát v parlamentu (Cabada – Ženíšek, 2003: 94). Další zajímavostí volebního systému Nového Zélandu je to, že každý oprávněný volit disponuje dvěma hlasy. Hlas v úrovni kandidátních listin je určen politické straně, hlas v nominální úrovni je určen konkrétnímu kandidátovi (Álvarez-rivera, 2014). Volební systém Nového Zélandu zaručuje reprezentaci menšin v jednokomorovém parlamentu, kdy šest mandátů z celkových 120 je vyhrazenou pro zástupce maorské menšiny (Cabada – Ženíšek, 2003: 93).

Na základě již zjištěných údajů můžeme o australském stranickém systému říci, že je charakteristickým příkladem systému dvou stran. Systém dvou stran ve své čisté formě, jak ho uvádí Giovanni Sartori charakteristik je založen na vládě jedné strany, který vládne sama. To není možné donekonečna. Pokud u moci zůstává stále stejná strana, dochází k vytvoření stranického systému predominantní strany. Střídání stran odlišuje systém dvou stran od mechanismu predominantní strany (Sartori, 2005: 200). V případě australského federálního parlamentu dochází k alternaci. Alternací je předpoklad očekávání střídání vlád. Mezi stranami, které se střídají u moci, je důvěra a v opozici se nevytlačují. K alternaci moci v Austrálii dochází v průběhu deseti voleb

pouze dvakrát. V roce 1946 a 1972 kdy vedoucí Liberální stranu nahrazuje australská Labour Party (Sartori, 2005: 200 – 201).

Stranický systém Nového Zélandu do roku 1993, kdy dochází k volební reformě, je zajišťován systémem dvou stran v důsledku vlivem relativně většinovým volebním systémem. Požadavek většinového volebního systému pro zvolení získat nadpoloviční většinu hlasů je podporujícím faktorem pro sílu velkých a stále přítomných politických stran na půdě parlamentu ovlivňující stranický systém. Nový Zéland můžeme prvotně zařadit do stranického systému dvou stran. Dlouhodobá vláda Národní strany Nového Zélandu byla v průběhu 20. století alternována Labouristickou stranou Nového Zélandu pouze v roce 1957 a v roce 1972 (Sartori, 2005 – 201).

V důsledku nedostatku proporcionality většinového volebního systému byl volební systém v roce 1993 nahrazen proporčně volebním systémem, zaručující vyšší míru proporcionality výsledků voleb novozélandského parlamentu. Poměrné zastoupení stran v odrazu přepočtu hlasů zajišťuje, že žádná politická strana usilující o vstup na půdu parlamentu není schopna získat nadpoloviční většinu hlasů. Proto je žádaná spolupráce politických stran v rámci koalic. Tyto vztahy, které vytvářejí koaliční vlády, nutí politické strany ke spolupráci v rámci stranického spektra (Álvarez-rivera, 2014). V důsledku proporčního systému se ve stranickém systému Nového Zélandu objevuje více politických subjektů. Přítomnost více než dvou stran určuje stranický systém jako multipartijní. Po zavedení volební reformy v roce 1993 můžeme na základě prvních voleb říci, že pozice centrálních stran přítomných v systému dvou stran ještě před reformou, nebyla zcela ohrožená. Centrální strany Labouristická strana a Národní strana se jen naučily spolupracovat s novými stranami (Strmiska, 1996: 332).

Politická strana jako jednotka stranického systému. Politické strany v Austrálii i na Novém Zélandě reprezentují zastupitelskou moc, vůli lidu na základě

demokratických hodnot obou zemí. Hlavními politickými stranami australského stranického systému jsou dvě strany. Australská Labouristická strana a Liberální strana Austrálie, která žije v určité symbióze s Národní stranou Austrálie a navzájem se podporují (Sartori, 2001: 51; Saunders, 2011: 112). Australská Labouristická strana je stranou sociálnědemokratického typu. Hodnoty, které Labouristická strana prezentuje, jsou hodnotami demokratické s pozitivním přístupem k sociálnímu státu. Sociální stát, který zajišťuje sociální jistoty společnosti, je Labouristy prezentován v podobě státní ochrany zaměstnanců, ochrana a přístup k rovným právům a příležitostem (Šanc, 2007: 52). Liberální strana Austrálie zastává, jak již název napovídá liberální hodnoty, jako jsou například nezczitelnost práv a svobod, minimalizace státních zásahů v každodenním životě občana. Volný trh bez státních zásahů a svoboda individuů jsou základními hodnotami Liberální strany Austrálie (LPA_b). Spolupráce mezi Liberální a Národní stranou Austrálie je možnou shodou podobně smýšlejících stran. Konzervatismus Národní strany je přítomen v jejím lpění na tradičních hodnotách národa, společnosti i politiky. Antisocialistický přístup Národní strany jsou sympatické Liberální straně, která Národní straně dává příležitost podílet se na vytváření liberální politiky (Šanc, 2007: 53).

Labouristická strana Nového Zélandu vznikla o něco později než Labouristická strana Austrálie. V systému Nového Zélandu ji můžeme zařadit mezi levicové strany, v závislosti na její sociální politice (Street, 1997: 149). Národní strana Nového Zélandu je opoziční stranou, vymezující se vůči socialismu a byrokratických zásahu státu do společnosti a ekonomiky (Gustafson, 1997: 137). Po volební reformě nastupují do stranického systému nové hráči. Příkladem je Strana zelených Nového Zélandu nebo politická strana obhajující maorskou menšinu Māori strana. Jsou to menší strany, které ovlivňují stranický systém, a vede ho k umírněnému pluralismu. Moderní pluralismus, Sartori charakterizuje jako systém, ve kterém je omezený počet stran, méně než šest a tyto strany jsou schopny participovat v zákonodárném sboru. Tyto strany jsou relativně malé ideologické vzdálenosti (Aimer, 1997: 188).

7. ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce byla komparace stranických systémů Austrálie a Nového Zélandu. Austrálie a Nový Zéland jsou vhodným příkladem komparace především z důvodů podobnosti politických, volebních i stranických systémů jak bylo systematicky ukázáno v předchozích kapitolách. Austrálii a Nový Zéland spojuje geografická blízkost, historická zkušenost s britskou kolonizací a mnohé další.

Projekt bakalářské si kladl za cíl pomocí komparativní analýzy srovnat stranické systémy Austrálie a Nového Zélandu na základě společné historie. Společná zkušenost s britskou přítomností na územích dává jak Austrálii, tak i Novému Zélandu základ pro politický systém. Politické systémy se sami odkazují na westminsterský typ politického nastavení režimu. V práci je věnována kapitola historickému utváření politického systému především z důvodu, kdy historický vývoj utvářel v komparovaných zemích mantinely pro stranické systémy Austrálie i Nového Zélandu.

Kapitola věnující se volebním systémům komparovaných případů je v práci zařazena jako přehled pochopení účinku volebních systémů na stranický systém i přesto, že v rámci projektu nebyla zařazena mezi cíle práce. Volební systém je jeden z nejdůležitějších faktorů působících na stranický systém a proto bylo důležité věnovat mu dostatečně prostoru.

Typologie a vymezení stranických systémů se odkazuje na typologii Giovanniho Sartoriho především pro její uznání v politické vědě. Dle Sartoriho můžeme australský stranický systém řadit do kategorie systému dvou stran. Do stejné kategorie Sartori řadí i novozélandský stranický systém utvářený od vzniku nezávislého státu Nového Zélandu až do změny volebního systému, který ovlivnil stranický systém a stranický systém začal spadat do kategorie multipartiního systému.

Základní jednotkou stranického systému je politická strana, která vykonává v rámci jeho mantinelů svoji funkci. Funkcí politické strany je prosazení a obhájení

jejich zájmů a prvořadým cílem politické strany je získání moci v politickém systému. Proto se práce věnuje konkrétním politickým stranám, jejich vývoji a jejich pozici v rámci systému. Nejen, že politické strany Nového Zélandu a Austrálie jsou si podobné názvy, ale i jejich pozice v rámci systému jsou podobné. Podpora australské Labouristické strany je v systému stálá, ale z opozice na vládní pozici se v průběhu 20. století dostala pouze v letech 1946 a 1972. Podobnou pozici má v systému i novozélandská Labouristická strana, která v důsledku deformace přepočtu hlasů na mandáty z pozice opozice získává vládní mandát v průběhu 20. Století také dvakrát a to v roce 1957 a 1972. Závěrečná komparace se v rámci práce zaměřuje na teoretická i faktická data, od kterých se odvíjí.

Práce je více zaměřená na teoretickou část problému než na praktické ukazatele, které vycházejí z historické zkušenosti systémů. Teoretické zaměření práce je především v důsledku snahy pochopení fungování stranického systému. Vypracování teoretické roviny je nutné pro závěrečné vymezení typu stranického systému. Austrálie a Nový Zéland (do roku 1993) řadí dle Sartoriho typologie do systému dvou stran na základě permanentní přítomnosti dvou hlavních politických stran, které se v systému střídají u moci.

Cílem práce bylo zjištění podobností i rozdílnosti stranických systémů Austrálie a Nového Zélandu. Již několikrát bylo v práci zmíněno, a uvedeno, že jsou si v různých bodech podobné a ve výsledné komparaci moc rozdílů nebylo nalezeno. Společná minulost vytvořila do velké míry systémy podobné a to jak volební, politické tak i stranické. Systémy jsou ve velké míře ovlivněny tzv. westminsterským systémem uplatňovaný ve Velké Británii. V rámci působení britské správy na území komparovaných zemí jsou stranické systémy do velké míry jejich odkazem.

8. ZDROJE

8. 1. LITERATURA

Aimer, Peter (1997). The future of the party systém. In: In. Miller, Raymond, *New Zealand Politics in Transition* (Auckland: Oxford Univeristy Press), s. 187 – 195.

Belich, James (2003). Guvernéři a Maorové (1840 – 1870). In. Sinclar, Keith a kol., *Dějiny Nového Zélandu* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny), 71 – 90.

Cabada, Ladislav – Ženíšek, Marek (2003). *Smíšené volební systémy* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Carrick, Roger (2013). Witness to History, Some Aspect of the United Kingdom 's Relations with Former Colonies: the Australia *eupublishing.com*. 2013 (dostupné na: <http://www.eupublishing.com/doi/pdfplus/10.3366/brw.2013.0080>, 20. 4. 2015), s. 119 – 124.

Clancy, Tomas (2013). Countries of the World: Commonwealth of Australia (Lexington: KY).

Corcoran, Robert – Dickenson, Jackie (2010). *A dictionary of Australian politics* (Crows Nest: Allen a Unwin).

Evans, Tim (2006). Compulsory Voting in Australia. *Australian Electoral Commission*. 16. 7. 2006 (Dostupné na: http://www.aec.gov.au/about_aec/Publications/voting/files/compulsory-voting.pdf, 20. 4. 2015).

Farrell, David, M – McAllister, Ian (2003). Electoral System. In. McAllister, Ian – Dowrick, Steve – Hassan, Riaz, *The Cambridge Handbook of Social Sciences In Australia* (United Kingdom: Cambridge University Press), s. 287 – 304.

Gustafson, Barry (1997). The National Party. In. Miller, Raymond, *New Zealand Politics in Transition* (Auckland: Oxford Univeristy Press), s. 137 – 146.

Hamer, David (2003). Centralizace a nacionalismus (1891 – 1912). In. Sinclar, Keith a kol., *Dějiny Nového Zélandu* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny), s. 112 – 133.

Lebeda, Tomáš (2011). Volební systémy. In. Novák, Miroslav a kol., *Úvod do studia politiky* (Praha: Sociologické nakladatelství), s. 600 – 653.

Macintyre, Stuart (2013). *Dějiny Austrálie* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).

Menzies, Robert (1942). The Forgotten People. *Liberals.net*, *nedatováno* (dostupné na: <http://www.liberal.net/theforgottenpeople.htm>, 20. 4. 2015).

Novák, Miroslav (1997). *Systémy politických stran* (Praha: Sociologické nakladatelství).

Novák_a, Miroslav (2011). Pojmový úvod do komparativní politologie. In. Novák, Miroslav a kol., *Úvod do studia politiky* (Praha: Sociologické nakladatelství), s. 296 – 353.

Novák_b, (2011). Strany a stranické systémy. In. Novák, Miroslav a kol., *Úvod do studia politiky* (Praha: Sociologické nakladatelství), s. 548 – 599.

Orangeová, Claudia (2003). Maorové a Británie (1769 – 1840). In. Sinclar, Keith a kol., *Dějiny Nového Zélandu* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny), s. 27 – 51.

Říchová, Blanka (2002). *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických politických systémů* (Praha: Portál).

Říchová, Blanka (2005). Komparativní metoda v politologii. In. Dvořáková, Vladimíra a kol., *Komparace politických systémů I.* (Praha: Nakladatelství Oeconomica), s. 5 – 35.

Sartori, Giovanni (2001). *Srovnávací ústavní inženýrství* (Praha: Sociologické nakladatelství).

Sartori, Giovanni (2005). *Strany a stranické systémy schéma pro analýzu* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Saunders, Cheryl (2011). *The Constitution of Australia: A Contextual analysis* (Oxford: Hart Publishing).

Strmiska, Maximilián (1996). Novozélandské stranicko – politická soustava (1993 – 1996). *Politologický časopis* č. 4, s. 328 – 336.

Street, Maryan (1997). The Labour Party. In. Miller, Raymond, *New Zealand Politics in Transition* (Auckland: Oxford University Press), s. 147 – 155.

Šanc, David (2007). Politický systém Austrálie. In. Ženíšek, Marek – Šanc, David a kol., *Commonwealth politické systémy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 32 – 60.

Ženíšek, Marek (2007). Politický systém Nového Zélandu. In. Ženíšek, Marek – Šanc, David a kol., *Commonwealth politické systémy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 61 – 97.

8. 2. PRAMENY, INTERNETOVÉ ZDROJE

Álvérza - Rivera, Manuel (2014). Election to the New Zealand House of Representatives. *Elections Resources on the Internet*. 5. 10. 2014 (<http://electionresources.org/nz/>, 20. 4. 2015)

AEC (2015). *Australia's major electoral developments Timeline: 1900 – Present* (http://www.aec.gov.au/Elections/Australian_Electoral_History/Reform_present.htm, 20. 4. 2015).

ALP (nedatováno). *Our vision for the future* (<http://www.alp.org.au/npf>, 20. 4. 2015).

Australian Politics_a (2015). *Australian Constitution – Overview* (<http://australianpolitics.com/constitution-aus/text/overview>, 20. 4. 2015).

Australian Politics_b (2015). *Electoral System – Features a History* (<http://australianpolitics.com/voting/electoral-system>, 20. 4. 2015).

Australian Politics_c (2015). *Features Of A Democratic Electoral System* (<http://australianpolitics.com/voting/electoral-system/features-of-a-democratic-electoral-system>, 20. 4. 2015).

Australian Politics_d (2015). *Function of Political Parties* (<http://australianpolitics.com/political-parties/functions>, 20. 4. 2015).

Australian Politics_e (2015). *Gareth Evans On ALP Philosophy* (<http://australianpolitics.com/1998/01/19/gareth-evans-alp-philosophy.html>, 20. 4. 2015).

Australian Politics_f (2015). *List of Australian Prime Ministers Since 1901* (<http://australianpolitics.com/lists/prime-ministers-since-1901>, 20. 4. 2015).

Australian Politics_g (2015). *More Anniversaries: Three Elections, A Floating Dollar And The Redfern Speech* (<http://australianpolitics.com/2012/12/09/three-elections-floating-dollar-redfern-speech.html>, 20. 4. 2015)

Australian Politics_h (2015). *Political Parties* (<http://australianpolitics.com/political-parties>, 20. 4. 2015).

Australian Politics_i (2015). *Preferential Voting in Australia* (<http://australianpolitics.com/voting/electoral-system/preferential-voting>, 20. 4. 2015)

Australian Politics_j (2015). *Prime Minister* (<http://australianpolitics.com/executive-government/prime-minister>, 20. 4. 2015).

Australian Politics_k (2015). *Prime Minister: Roles, Powers and Restraints* (<http://australianpolitics.com/executive-government/prime-minister/prime-minister-roles-powers-restraints>, 20. 4. 2015).

Greens_a (2015). *Green Party Vision* (<https://home.greens.org.nz/vision>, 20. 4. 2015).

Greens_b (2015). *The History of Green Party* (<https://home.greens.org.nz/history-green-party>, 20. 4. 2015).

Governor – General (2015). *Governor – General's Role* (<https://www.gg.gov.au/governor-generals-role>, 20. 4. 2015).

Labour (nedatováno). *About Labour* (http://campaign.labour.org.nz/about_labour, 20. 4. 2015).

LPA_a (nedatováno). *Our history* (<https://www.liberal.org.au/our-history>, 20. 4. 2015).

LPA_b (nedatováno). *Our beliefs* (<https://www.liberal.org.au/our-beliefs>, 20. 4. 2015).

National_a (2015). *About National* (<https://www.national.org.nz/about/about-national>, 20. 4. 2015).

National_b (2015). *History of National Party* (<https://www.national.org.nz/about/national's-history>, 20. 4. 2015).

Nationals_a (2015). *Key Dates and Events* (<http://www.nationals.org.au/AboutTheNationals/OurHistory/KeyDatesandEvents.aspx>, 20. 4. 2015).

Nationals_b (2015). *Origins* (<http://www.nationals.org.au/AboutTheNationals/OurHistory/Origins.aspx>, 20. 4. 2015).

New Zealand Parliament_a (nedatováno). *Evolution of Parliament Legislative Council* (<http://www.parliament.nz/en-nz/about-parliament/history-buildings/history/evolution/legislative-council/00PlibHstBldgsHistoryEvolutionLC1/legislative-council>, 20. 4. 2015)

New Zealand Parliament_b (nedatováno). *Parliamentary parties ACT New Zealand* (<http://www.parliament.nz/en-nz/mpp/parties/act-nz/00PlibMPPACTNZ1/act-new-zealand>, 20. 4. 2015).

New Zealand Parliament_c (nedatováno). *Parliamentary parties Green Party* (<http://www.parliament.nz/en-nz/mpp/parties/green/00PlibMPPGreen1/green-party>, 20. 4. 2015).

New Zealand Parliament_d (nedatováno). *Parliamentary parties Maori Party* (<http://www.parliament.nz/en-nz/mpp/parties/maori/00PlibMPPMaori1/m%C4%81ori-party>, 20. 4. 2015).

New Zealand Parliament_e (nedatováno). *Parliamentary parties NZ First* (<http://www.parliament.nz/en-nz/mpp/parties/nz-first/00PlibMPPNZFirst1/nz-first>, 20. 4. 2015).

NPA (2000). National Party of Australia Platform 2000 (dostupné na: http://australianpolitics.com/downloads/nationals/2000_npa-platform.pdf, 20. 4. 2015).

NZ First (nedatováno). *History of New Zealand First* (<http://nzfirst.org.nz/our-history>, 20. 4. 2015).

Parliament of Australia_a (2015). *About the Senate* (http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Senate/About_the_Senate, 20. 4. 2015).

Parliament of Australia_b (2015). *House of Representatives* (http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Senate/About_the_Senate, 20. 4. 2015).

The Commonwealth (2015). *Member countries* (<http://thecommonwealth.org/member-countries>, 20. 4. 2015).

The Governor - General (nedatováno). *The Role of the Governor – General* (<https://gg.govt.nz/role>, 20. 4. 2015).

9. RESUMÉ

The theme of the work is the comparison of party systems in Australia and New Zealand. The theoretical part is focused on the characteristics of party systems in Australia and New Zealand, according to the typology Giovanni Sartori. Sartori's typology identifies several types of party systems depending on the number of relevant parties, degree of polarization and ideological distance according to the political parties present in the system.

Australian party system according to Sartori's typology systems ranks between two sides. Within the party system in Australia, we can find a third party. Third party, represented in Australia by the National Party does not endanger any of the ruling parties. Conversely. It is almost a tradition that the National Party of Australia is working on a government with the Liberal Party of Australia.

New Zealand is party system and ranked according to Sartori's typology of the two party system. Such a shift can in the case of New Zealand govern only until 1993, when it was changed the electoral system from the relative majority system to proportional mixed electoral system. Proportional electoral system has resulted in a change of the party system in New Zealand. New Zealand is becoming Multipartism system.